

SZÉKELY-UDVARHELY

1848-AS FÜGGETLENSÉGI POLITIKAI SZÉKELY UJSÁG

Megjelen hetenként kétszer: csütörtökön és vasárnap.

Előfizetési ára helyben házhoz hordva, vagy vidékre postán küldve: egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Külföldre egész évre 12 K. — M. kir. postatakarékpénztári csekk- és kliring 10,489. sz. — Helyközi telefon 15. sz.

Mindenféle díjak Székelyudvarhelyt előre fizetendők.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

BETEGH PÁL

LAPTULAJDONOS.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. szám, hova az előfizetések, kéziratok és hirdetések küldendők. Kéziratokat vissza nem adunk. — Hivatalos hirdetések 100 szög szavankint 6, azon felül 4 fillér, magán hirdetések négyzet em 8 fillér, többszöri közlésnél 6 fillér. — Nyílt-tér sora 1 korona

Mi volt, mi van és mi lehetne...

Irta: *Kossuth Ferenc.*

Midőn a magyar közoktatásügyről írok, jóleső érzéssel adózom a legnagyobb elismeréssel azoknak, kik a közoktatás terén működnek. Ezt az elismerést, meggyőződéseim szerint, az illetők feltétlenül megérdemelték.

Emlékezzünk csak vissza arra, hogy szegény hazánk végtelenül szerencsétlen helyzetében nem nagyon régen még, milyen hátramaradott volt.

A most élő nemzedék alig hiheti el, hogy hatvan-hetven évvel ezelőtt még a magyar helyesírás szabályai sem voltak megállapítva úgy, hogy legjelesebb íróink a legkülönbözőbb ortografiával írtak. Ebben a még nem is messze eső korszakban egész irodalmunk még csak a fejlődés elején volt. Ekkor azt a kort élte a nemzet, mely a költészet korának nevezhető és amely minden országban az irodalmi fejlődés kezdetét jelzi.

Azóta hat vagy hét évtized mult csak el és a magyar irodalom elmara- dottsága egészen eltűnt. Most már az emberi tudás minden terén találunk bőséges magyar irodalmat. Senki sem állíthatja most már, hogy átlag hátrább lennénk, mint más államok, amelyekben a közművelődés sokkal régebb idő óta és természetesebb viszonyok közt fejlődhetett.

A közművelődés terén is észlelhető tehát az a magyar nemzeti erő, amely sok más téren is megnyilatkozik, mintegy kitörve a mostoha viszonyok nyomasztó sulya alól — kitörve és eget kérve!

Szegény magyar hazánk! Mivé lehetnél, ha magadnak élhetnél, magad előtt öncél lehetnél, saját néped jóléte és boldogsága lehetne államiságod feladata!

Ez a tudat vigasztalja a hazáját szerető olyan embert, mint én is vagyok, aki visszatekintve már hosszúra nyúlt életére, látja, hogy mi volt, mi van és mi lehetne... És látva az el nem tagadható sok visszásságot, mégis csendet inthet a gáncsokodóknak azzal, hogy így is a világ csodája, ha olyanok lehetünk, amelyenek vagyunk és anyyira előrehaladtunk, amennyire eljutottunk.

Én tehát (ismétlem) tisztelettel és elismeréssel vagyok eltelve a közoktatásügy mindennemű állásu, rendű és rangu tényezői iránt, kik ebben az országban, a létező nehéz viszonyok közt, a jelzett eredményeket elérték. Ha e tisztelet dacára rámutatok közoktatási viszonyaink néhány anomáliájára, elmondhatom magamról, hogy nem vagyok gyanus, mert megjegyzéseim alapja a mélyen érzett rokonszenv és semmi más.

A mi oktatási rendszerünket né-mely tekintetben kissé elhibázottnak tartom.

Első sorban, ami az elemi oktatást illeti, minthogy van törvényünk, amely a tankötelezettség általánosságát elrendeli, most már nem lenne szabad a huszadik században a lakosság harminckilenc százalékának analfabétának lenni.

Van-e valaki ebben az országban, aki nem tartaná fontosabbnak az országra nézve azt, hogy ha van pénz, ez a pénz a hiányzó iskolák létrehozására költessék el inkább, mint valami technikailag is kétségbe vonható és a tudományos körökben tényleg kétségbe is vont értékű Dreadnoughtok építésére?

Csak röviden jelzem, hogy azt tapasztalják Angliában, hogy e hajónemeken elhelyezett óriási ágyuk lövései bomlasztóan rezegtetik meg a hajó-óriások vasszerkezetét. Holott azt nem tapasztalta még senki, hogy az írni és olvasni tudás bomlasztóan hatott volna az ország polgárainak szervezetére.

Hibáztatom tehát azt, hogy minden áron és minden körülmények közt nem állíttatik föl anynyi népiskola, amennyivel az analfabétaság szegényfoltját ki lehetne törölni. Hibáztatom továbbá azt is, hogy az elemi oktatásnál nem hajtják végre elég szigorral a magyar állam nyelvének eredményes tanítására vonatkozó és törvény által szószerint megkövetelt hazafias irányzatot.

Ami a gimnáziumokat illeti, ezekre nézve a statisztikai adatok nem egészséges viszonyokra vallanak. Így például nem egészséges a létező arányszám a különböző vallású tanulók közt; más szóval, a tanulók nem oly arányban vannak jelen, mint amilyen az illető felekezetek egymásközi számaránya az országban. Így a katolikusok közül 43.5 százalék, az izraeliták 22.2 százaléka, a reformátusok 14.5 százaléka, az ág. hitv. evangélikusok 9.2 százaléka, a görög keletiek 5.5 százaléka és a görög katolikusok 4.4 százalékkal vannak jelen.

Ez az aránytalanság, ami főleg az izraelitáknál mutatkozik, nem egészséges viszonyokra vall a társadalomban.

Jellemző az is, hogy egészen a gimnáziumig százával jutnak el olyan tanulók, akik nem tudnak magyarul; az oláh nyelvű gimnáziumi tanulók 12 százaléka nem tud magyarul. Ennek nem lenne szabad előfordulnia.

De hiányát mutatja nevelési rendszerünknek az is, hogy a vizsgázott tanulók közül 20 százalékának szülei a kereskedelmi pályán élnek, 18 százalékának szülei gazdasági és 17 százalékának szülei az ipari pályán.

Határozott kárára vall a közgazdaságnak az, ha a pálya nem száll atyáról fiúra. Így például, ha a kereskedő, vagy az ipari pályán élő egyén nem ugyanarra a pályára nevelteti gyermekét, akkor az a bizonyos produktív erő, mely egy hosszasan megfutott pálya vé-

gén (lett legyen az bármilyen szerény) többé-kevésbé összegyűl, elvész és nem szolgálhat támpontul az atya nyomdokaiba lépő gyermek pályája kezdetén.

Egyáltalán tulteng minálunk a nem gyakorlati irányzat, mely nem a magát reprodukáló termelés növelését eredményezi. Tultengenek az ugynevezett „lateiner“-pályák s ezeken tulteng a felesleg s az életben csak nagy ritkán hasznosítható oktatás, ellenben a hasznosíthatóbb oktatás hiányos.

Ma már egy érettségi vizsga olyan, hogy ha a köteles tantárgyakat a vizsgázó igazán tudná, elsőrendű tudós lenne. Az pedig, ha valaki csak addig tud, amíg vizsgázik és nem a tudást, hanem a tudás mázát veszi csak magára, akkor valóban keveset tud és rövid néhány év múlva ugyyszólván semmit sem tud abból, amiből vizsgázott.

Az egyetemekenél azt kérdezhetjük magunktól, hogy mit ér egy olyan egyetem, amelynek beiratkozott hallgatói nem férnek bele tantermeibe? Az ilyen egyetem mellett járnak csak a tanulók, nemhogy oda bejárnának. A vizsgák pedig távolról sem nyújtanak kellő képet arról, hogy a vizsgázó mennyit tud abból a tudományból, amelyből vizsgázik. Egészen eltérő a mi egyetemi életünkől például azoknak a német egyetemeknek az élete, ahol a tanár együtt él, mint idősebb testvér, hallgatóival és az együttes ideje alatt ismeri meg és ismeri ki őket.

Én nagyon erősen mellette vagyok a kereskedelmi egyetemek s a mezőgazdasági egyetemek felállításának. Mind a kettő az illető osztályokhoz tartozók társadalmi tekintélyét növelné és nagyon hozzájárulna ahhoz, hogy a megvagyonosodott fiu édes atyja foglalkozását ne nézze le. Mind a két téren van bőven mit tanítani és mit tanulni. Es mind a két téren az igazi tudás, ha gyakorlati irányu, nagy eredményekre vezethet.

Nagyon mellette vagyok általában az egyetemek szaporításának is, még pedig most már első sorban Szegeden, mert az egy nagy magyarosító központ, melyet háttérbe szorítani nem szabad.

Legyen pénzünk arra, hogy minden irányban oktassuk nemzetünket, mert ez erősít minket, ez ad nekünk fölényt, ez pótolja aránylag csekély számunkat.

— Olcsó és szép kiadásu román kath. imakönyvek színes képekkel díszítve, a győri és pécsi egyházmegyei hatóság engedélyezésével, gyönyörű választékban kaphatók Betegh Pál könyv-, zenemű-, papíros-, író- és rajzszerűletében Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. sz. alatt. Angyali kenyér, Igazi égi manna, Mária virágos kertje, A szerelem szent szövetsége, Vezércsillag stb. A leggyyszerűbbtől a legdiszesebb kötésig, minden izlésnek megfelelő imakönyvek érkeztek. Ajánljuk a főt. papság és a jóindulatu hívek figyelmébe. Alkalmi és ünnepi ajándéknak egy szép kötésű imakönyv a legkedvesebb emlék.

Törökbuza, zab, haricska.

Az években keresztül-kasul jártam a megyét hol gyalog, hol a saját lábaimon, hol a magam alkalmatosságán — a mint az egy-szeri vén tanár dorzálta a majálisról más-nap reggel ökörszekéren az üres hordók kö-zött hazavitt öcsét, hogy szerette volna, ha a maga alkalmatosságán ment volna haza.

Elég az, hogy bejártam a megyét, s nem tagadhatom, hogy bizonyos fájdalmas és sajnálkozó érzés fogott el, látva, hogy a szántó földek nagy része törökbuzával van bevetve még az északos, tehát hideg olda-lokon és magas hegytetőkön is, sőt az álta-lában magasan fekvő falukban is hatra-vakra erőszakolják a sok munkát kívánó, s 10 évi átlagban 6—7-szer nem sikerülő törökbuzá-t pl. a zab helyett, ami 10 évi átlagban ép-pen megfordítva 8—9-szer sikerül, nem pe-dig 2—3-szor, mint a törökbuza, melyet ta-vaszkésői, vagy őszkorai hóharmatok csak-nem megsemmisíteni szoktak tapasztalás sze-rint. A zab kevés munkával járna s annak az árával 2—3 annyi törökbuzá-t lehetne venni; szalmája pedig sokkal több és érté-kesebb takarmányt adna, mint a hideg által elforrázott törökbuza kocsan.

A mint a neve is mutatja, a törökbuza meleg országi növény, s mint ilyen nem csak a megyében, hanem a tenger színe fe-llett buglya módjára magasan fekvő Erdély legnagyobb részébe sem való a hidegség miatt, amit itt közeli tenger sem mérsékel. E mellett a törökbuza oldalos földekről a kapáláskor szokásos záporok a termő részt lemossák, s végül csak a kopasz szikla ma-rad. Így lett a közelebbi 30—40 év alatt haszontalanná a hegyes faluk mezőinek 1/3 része. Ezt nem akarja éppen a földművelé-sel foglalkozó nép érteni és látni, pedig a szeme láttára történik, hanem egyik megyen a másik példájára és nyomán, mint a juh. Elég szomorú.

Mindenki tudhatja, hogy vagy 300 évvel ezelőtt, a fejedelmi korszak elején került Er-délybe, a mikor az apróbb törvény egyik cikke ki is mondta, hogy csak nemes ember mivelheti, jobbágy nem. A jobbágy-ság pedig akkor a Székelyföldnél szelidebb éghajlatu megyében volt. Ez idő óta puliszkázunk és pipálunk, mert a dohány is e tájban és on-nan került ide, s szintén tiltva volt. Ma a gyermek is pipál. A Hunyadi korában még nem pipáztak és nem pálinkáztak itt. A vi-lágverő magyarok nem pálinkán és dohányon hiztak.

Ezt különben ma hiába beszéli akárki még a népvezetőknek is, mert azokon is sokszor érzik messziről a pálinka finom büze. Több helyt még tantermet és templomot is találhatsz ezzel telve rózsa és finom virág-illat helyett.

A zabot majorságnak, abraknak, no meg több hideg vidéken kiszínek is használják. E megyéből távolabb nagy piacra kevés kerül-het, tehát pénzt keveset hozhat ide. A mén-telepek keveset fogyasztanak innen, a hu-szár ezredek pedig talán egy szemet sem. Zsir előállítására éppen nem való, míg a törökbuza főleg zsirt képez. Így a puliszkás embert könnyen a földhöz veri az inkább kenyérral élő.

No már itt van a haricska vetésének az értelme. Szent-János napkor elveted jó földbe meglehetősen gyéren. Az e tájban szokásos esőzések alatt buján indul. A kánikulai me-legség végével virágzik és szemzik. Virágja minden más virágnál szebb és bővebb mé-zet ad. A pergetett méz litera ma is futva kél el 2 koronán, s a tanító urak legnagyobb része hidegen nézi távolról. Fél a méhtől, vagy unja velők bajlódni, éppen úgy, vagy talán még jobban, mint az oltogatást, ültet-getést. E mellett a haricska 10 évi átlagban 8—9-szer bőven terem. Kapálni nem kell.

A földet nem viszi el alóla a zápor. Szal-mája közepes takarmány. Líztiye kitűnő pu-liszka tejhez, túróhoz. A disznó úgy zsíro-sodik tőle, mint a bükkmakktól.

Az 1871. évi jégverés után már kétszer kapált, jó fekvésű, üresen maradt 11 vékás földet valaki beültetett egy abrakos tarisz-nyáni haricskával. Az ujnyi vastagságu szálak elbokrosodva befolyák az egész területet. 72 véka termeti, s vékája akkor 1 1/2 fo-rint, összesen 108 forintot ért. Munka nél-kül még a föld árát is megfizette. Mások valami burjánt kaszáltak az összes török-buza földeken.

Sógor, koma, egész nép, jó lesz, ha a haricskát előveszed. A háromszékiektől is kérdezhetsz tanácsot, mert azok 100 évvel előbb vannak a termelésben a híres Ud-varhelymegyénél. Nyisd ki már valahára a me-zőgazdaságban a szemedet. Ne járj tovább is csak juh ösvényen.

Ha ez nem tetszik, akkor természetesen jó drágát, s annak az árával vehetsz puliszkát, s jut a törölszöbe s a komád koresmá-jába is.

Atyátokfiai: Fülei Kóság, Czekend Máré, Firtosi Atyha, Bágyvári Ló-kod, Gagyköröszt Martonos, Var-sági Oroszhögy, Dörzsi Petek.

HÍREK.

— **Székely Testvérek!** A védtelenek az üldözöttek, az igazságot szeretők, az emberbaráti eszméket, a közműveltséget terjesztők és azokért lelkesülni tudók rendithetlen előharcosa volt 17 esztendőn át a »Székely-Udvarhely«. Sok igazságtalanságot visszavert. Sok gyalázatos visszaélésről lerántotta a leplet. Mindig a mások előhaladásáért küzdött. Inkább a száraz, sokszor keserű kenyér mellett maradt, míg annyian bőséges kincsekben könyökgig vájkáltak, de kibontott zászlóját soha sem árulta el. Az ármány, az irigység, a rosszakarat ezer nyilait röpitették feléje alattomosan. Számtalanszor életére törtek, de mindannyiszor üldözői voltak a vesztések, a megsejyenyültek, mert az igazság fegyverei ellen hiába küzdenek a gonoszok. Ha ezek a közismert elvek, a »Székely-Udvarhely«-nek a tisztesség határain belül kö-vetett iránya lelkesíti továbbra is széleskörű olvasó közönségét. Ha azt akarják, hogy a vármegyének legyen egy igazán szabad, valóban függetlenségi organuma, úgy minél intenzívebb, minél hathatósabb pártolást ké-rünk, mert e lap ereje — a közönség leg-sajátabb érdeke, amelyet jövőben is szol-gálni kíván.

— **A templomban.** Székelyudvarhelyi, a plebánia templomban vasárnap délelőtt, a tiszórási ünnepi nagymiséén, ritka élvezetben volt része az óriási számban jelenvolt hívők seregének. A szent mise alatt özv. *Mihálo-vits* Béláné tanárné gyönyörű ének-szólót adott elő, amely — mint értesülünk — sa-ját szerzeménye. A művészi énekszám álta-lános érdeklődést keltett s mindenki megle-petéssel tárgyalta a templomból kijövet és azután is a szívet, lelket emelő szép éneket. Ugyancsak e szentmise idejében éne-kelt *Bálinth* József jogszigorló is kitűnő baritonszólót, mellyel az ünnepi szent mise áhitatát nagyban emelte. Bizony szükséges, helyes és méltó cselekedet volna, ha időközönként az ünnepi istentiszteleteket ehhez ha-sználó művészi énekekkel tennék vonzóbbá. Ha már viszonyaink miatt a nagy városok remek zenés-miséiben nem részesülhetünk, legalább időnkint a mult vasárnapéhoz ha-sználó művelőzet jusson ki amugyis sokat nélkülöző kisvárosi közönségünknek. Hiszen az általános elismerés bizonyítja legjobban, hogy vágyik a művészire és azt teljes mér-tékben méltányolni tudja. Köszönet és hála

az önkeutes szereplőknek. Tekintsék ezt kez-detnek s legyen áhítatos folytatása a közel övőben, mikor az új főesperes-plebános be-köszönt.

— **Az új plebános.** Pál István apát-kanonok, ker. főesperes és székelyudvarhelyi plebános fogadtatására az egyháztanács, a város közönsége nagy előkészületeket tett. Az új plebános szombaton, a hó 23-án a délutáni vonattal érkezik Székelyudvarhelyre. A vasuti állomáson a város polgármestere üdvözl. Azután pedig a tiszteletére szerve-zett lovasbanderium- és kocsiktól kísérvé fog a menet ünnepélyesen bevonulni. Az egy-háztanács tagjai vasárnap, az ünnepi mise után tisztelegnek az új plebánosnál.

— **Dr Asztalos Domokos** kolozsvári posta-és távirtdasegéditkárt a kereskedelemügyi miniszter posta- és távirtditkárnak nevezte ki. Dr Asztalos gyönyörű karriert csinált. Székelyudvarhelyről jutott be a kolozsvári igazgatóságához és magasabb képesítéseit már mint nős ember szerezte meg. Erős kitartá-sát, székely szívósságát, a me újabb siker igazolja. Szívesen köszöntjük új állásában és további előhaladását ohajtjuk.

— **Áthelyezés.** Az igazságügyi miniszter Hornyák István okládi járásbírói irnokot a hódási járásbíróshoz helyezte át.

— **Tenyész-sértések beszerzése, illetve kiosztása.** A székelyföldi kirendelés a ta-pasztaltakon okulva, a vármegyei gazdasági egyesület felterjesztésére, a tenyészsertésekkel való segélyezést az eddigiektől eltérő mó-don fogja 1912-ben eszközölni. Nem azokat támogatja, a kik öletszerűen foglalkoznak sertéstenyésztéssel, kik a nyert tenyészálla-tokat a legtöbbször legfeljebb egyszer mala-coztatták, azután lehizlalták vagy eladták, de akik nagyobb összeget készek áldozni oly célból, hogy jó tenyészanyaghoz jussanak, mely tenyészanyagot tényleg tenyészanyagul használják, a miáltal remélhető, hogy a vár-megye sertésállománya megnövekedve a hus-szükséglet inkább leszen fedezhető. A tenyész anyag az állami uradalmakban leszen be-szerezve, a szállítási és beszerzési költségek és a vételár 25—30 százaléknak elengedé-sével kész fizetés ellenében osztatnak ki azoknak, a kik 1912. január hó 10-ig jelent-keznek a gazdasági egyesület titkári hivata-lánál.

— **Büntetés a borjuk miatt.** A földműve-lésügyi miniszter 121489—911. számú ren-deletével megtiltotta, hogy négy hetesnél fia-talabb borjuk anyjuk nélkül vásárra vagy más községbe hajtassanak avagy vasuton szállitassanak és általában bármiféle forga-lomba hozassanak. Négy héten aluli borjuk tehát vasuton csak anyjukkal együtt szállit-hatók, illetve a vásárra vagy más községbe csak anyjukkal együtt hajthatók. Aki ezen rendeletet megszegi, az az 1879. évi XI. c. cikk 1. paragrafusa alapján 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, behajthatlanság esetén megfelelő elzárással büntetetik. Erre jó lesz székely kisgazdáinkat minél szélesebb körben figyelmeztetni, mert a borju miatt — egész véletlenül — bajba kerülhetnek.

— **Az üzleti reklám védelme.** A Magyar Kereskedők Egyesülete az ipartörvény 51. §-ának alkalmazása tárgyában hosszabb elő-terjesztéssel fordult a kereskedelemügyi mi-niszterhez, akit arra kért ajánlja külön ren-delet az iparhatóságok figyelmébe azokat a szempontokat, amelyek megokolják, hogy a joggyakorlat már az első fokon úgy alakul-jon, hogy az üzleti hirdetés vagy általában az üzleti reklám csak akkor vonassék eljá-rás alá, ha az üzleti viszonyoknak ténylege-sen meg nem felelő, illetve valótlán állitá-sokat tartalmaz, továbbá, ha általában a kö-zönség nyilvánvaló megtévesztését vagy a versenytárs közvetlen megkárosítását célozza. A hólabdaszerű árusítás tekintetében az egye-sület az eddigi szigor teljes föntartása mel-

lett azt kéri, hogy a szelvények továbbadása önálló kihágásnak minősíttessék. Végül sürgeti az előterjesztés a tisztességtelen versenyről szóló törvény megalkotását.

— **Disztorna.** A székelyudvarhelyi róm. kath. főgimnázium ifjúsága vasárnapig is szép sikerű tornaünnepélyt rendezett. Városunk közönsége oly nagy érdeklődést tanúsított, hogy az intézet díszes és tágas tornatermét zsufolásig megtöltötte. Nem is bánta meg senki. Szabó Ferenc tornatanár valóban ramekelt a disztornászokkal, kik 145-ön voltak. Büszkén, férfias járással alakították a négyes és a komplikált ellenvonulással létrehozott nyolcas sorokat. A programból kiemelendő a fabotgyakorlat, melyet zenére kifogástalan testtartással végeztek. Különben az összes gyakorlatok elég nehezek voltak, de összekombinálásuknál meglátszott, hogy a figyelmes tornatanár szem előtt tartotta a könnyűről a nehezebbre való átmenetet. Valóságos panorámát mutatott be a csapat-tornászás. Mindenféle élet, mozgás; mindenütt más szert és más képet mutatott. Szóval az egész disztorna pompás élvezetet nyújtott s az elért szép sikerre büszke lehet a főgimnázium, a derék tornatanár és maga az ifjúság. Feltűnő volt azonban, hogy a felsőbb osztályokból, különösen a VII—VIII-ból, alig három ember vett részt. Pedig a torna nemcsak izmokat növeszt, hanem jellemet, munkakedvet, erős akaratot önt az ifjúságba. S e mellett megtanulják, hogy engedelmeskedni, mindenütt szükséges. Ha ezután még lesz ehhez hasonló nyilvános torna, hol alig pár fillérért ilyen látványosságban lesz részünk, úgy jó lesz a tornaterem kibővítéséről is gondoskodni, hogy az érdeklődő közönség mindnyáját befogadhassa. Ismételtén köszöntjük Szabó Ferenc tornatanárt, aki másfél év alatt az ifjúságot egészen átforgatta. Csak előre! A becsületes törekvés, ambiciózus munkásság, előbb-utóbb méltó elismerésre számíthat. A székely ifjúság pedig kövesse hivatott vezérét továbbra is, mert csak ép testben lehet ép lélek, erő és akarat!...

— **A telepengedelmezési eljárás.** Telepengedelemezéssel kötött iparnál az új vállalatok föllállításának tervét az érdekelt szomszédok tájékozása céljából közhírré kell tenni. Az ipartörvénynek ezt a rendelkezését az elsőfokú iparhatóságok számos esetben figyelmen kívül hagyták. A kereskedelemügyi minisztérium a telepengedelemezési ügynek harmadfokú elbírálásánál e miatt sok esetben kénytelen volt az eljárást megsemmisíteni és új szabályozati eljárást rendelni el, a mi azután az ipartelepek föllállítását a közigazdaság és az iparfejlesztés érdekeinek nagy kárára, hosszú időre elodázta. Ennek a jövőben való elkerülése végett a kereskedelemügyi miniszter most körrendeletben utasította az iparhatóságokat, hogy az említett törvényes rendelkezést fölmerülendő esetekben szigorúan tartsák be, s a telepengedelmezési eljáráshoz az illető kerületi iparfelügyelőt is mindig hívják meg, s a vasutak mentén létesítendő ipartelepeknél ügyeljenek arra is, hogy az iparhatósági eljárás és a vasút felügyeleti eljárása között biztosítva legyen a szükséges harmónia.

— **Vasárnapi munkaszünet felfüggesztése.** A kereskedelemügyi miniszter a december 24-ére eső vasárnapon megengedte, hogy a kereskedelmi és ipari árusítás, valamint házhoz hordás esti 5 óráig végezhető legyen. Az újévet megelőző vasárnapra azonban ezt a kivételt nem terjesztette ki.

— **Az első székely baromfi tenyésztő egyesület közgyűlése** elfogadta azon indítványt, hogy önálló szervezete megtartásával kéri a gazdasági egyesület szakosztályai közé való felvételét, ily módon tagjai egyuttal a gazdasági egyesület tagjaivá is lennének. Elhatározta azt is, hogy a hátrálékokat, akár tenyészállatok átvételéből, akár tagdíjakból származtak, per útján fogja felhajtani.

— **A megvádolt pénzügyőrség.** „Megvádolt pénzügyőrök” címmel egy törvényszéki tárgyalásról adtunk tudósítást, amelyre vonatkozólag más oldalról a következőket írják:

„Arra a vádra, hogy a pénzügyőrök részrehajlással és jogtalan büntetések kiadásával szerepelnek a nyilvánosság előtt, én úgy a magam, mint többi kártársam részéről a következőket vagyok bátor kijelenteni. Habár a vádlottat a törvényszék esküdtjeinek verdiktje a vád alól fel is mentette, ezzel szemben is határozottan merem állítani, hogy az emelt vád a valósággal szemben nem állhat meg, mert az ítélkezési engedélyek késedelmes kiadása sohasem a pénzügyőrségen mulik, mivel a pénzügyőrség az ily ügyeket két-három napnál tovább magánál nem tarthatja, amennyiben ennek gyors elintézésére a szakaszok újabb meg újabb rendeletek által figyelmeztetve vannak. Ebből kifolyólag nincs egy szakasz, bármilyen munkahalmazzal is van körülvéve, hogy egy ilyen ügyet több napon át merné magánál hevertetni, annál kevésbé azon szempontból, hogy ezáltal az illető folyamodót engedély nélküli ítélkezés miatt megbüntethesse. Ez nem alapszik másra, mint egy régi időből származó közmondáson, hogy akkor is a fiú hibás, ha valakinek rosszul ég a pipája, — kicsi csomag dohányt, vagy rossz szivart kap. Már pedig a pénzügyőr erről igazán nem tehet. A hiba tehát máshol volna keresendő. Hogy a kereskedőnél a szesz hibásan lett volna megfokolva, ez szintén nem állhat meg, mert ma már egy kereskedő sem olyan laikus, hogy a fokoláshoz ne értene. Különben meg az ilyen fokozások csak nagy ritkán fordulnak elő kiskereskedőnél. Ezen vádnem származhatik másból, mint az 1911. évi 90.912. sz. alatt kelt pénzügyminiszteri körrendelet értelmében eszközölt szeszkeszletfelvételekből. Amikor is a pálinkaméréssel foglalkozó feleknél foganatosított szeszkeszletfelvételek alkalmával egyes feleknél a pénzügyőrök a szakszerű és pontos fevételek alkalmával a bejelentett mennyiséggel szemben többleteket állapítottak meg s azt a törvény értelmében megnehezményelték, ami a fizetendő pótdó többszörösét vonta maga után. Ma már a pénzügyőrség nem huny szemet semmi fölött!...”

— **A birtokossági közlegelők átengedése.** Fölmerült esetből kifolyólag elvi határozatban mondta ki a földművelésügyi miniszter, hogy ha a birtokossági közlegelőt az érdekeltség közgyűlési határozattal a községnek kívánja átengedni, az ilyen határozat felett, felebbezés hiányában, a közigazgatási hatóság nem dönthet.

— **Nincs iskola, de van Dreadnought — tenger nélkül...** Elszomorító látvány tárul elénk. Az országnak majd félmillió gyermeke — iskola nélkül van. Tizenöt olyan vármegyénk van, a melyekben az iskolázatlan tankötelesek száma tizezernél több. És huszezer-nél is több a legnagyobb magyar megyében: Pestmegyében (24216), továbbá Biharban (24178) és Hunyadban (20856). Mármárosban pedig nem kevesebb, mint 34890! Más oldalról nézve a dolgot: Mármárosban a tankötelesek 47 százaléka nem jár iskolába, Torda-Aranyosban 43 százalék, Arad-Szolnok-Doboka- és Hunyadmegyékben harminckilenc százalék és még Csikországbán, ahol a lakosság 86,4 százaléka magyar, a tankötelesek 45 százaléka nem lát iskolát, mert — nincs. Még szomorubb, hogy az iskolába nem járó tankötelesek között éppen a magyar gyermekek vannak többségben (38,2 százalék), akiknél jobb sorsban vannak még az oláhok is, mert gyermekeik közül csak 35,4 százalék az iskolázatlan. Viszont a németnyelvű tankötelesek közül 4,4 százalék, a tótok közül 8,4 százalék az iskolába nem járó gyermekek száma. Szomorúan jellemző számok ezek és sajnos, egyhamar az arány javulni nem fog, mert a hadsereg részére kell minden pénz.

— **A veszettség felismerése az ugatásból.** A párisi „Matin” különös és valóban érdekes zenei szenzációval lepte meg a közönséget. Lekottázta a veszett kutya ugatásának, helyesebben mondva, hörgésének hanghullámait és arra törekszik most, hogy ennek a hihetetlenül karakterisztikus ugatásnak hangját ismerítő tegye minél szélesebb mértékben. Azt akarja elérni, hogy intő jel legyen ez, amely sok esetben akadályozná meg szerencsétlenségeket olyankor, amikor a hirtelen kitörő veszettséget jelezné idejekorán. A veszett kutya ugatása, mint az állatorvosok mondják, olyan különös, hátborzongató hangzavar, amelyet ha egyszer hallottunk, soha el nem felejtünk. Az angol Yonalt volt állítólag az első, aki így körülírta zeneileg a veszett kutya ugatását és Bonley tanár tényleg a közeledő veszettség szimptomájának ismerte el ezeket a hangokat. Állatorvosi statisztikák szerint szeptembertől decemberig terjedő időszakban fordul elő a legtöbb veszettség és körülbelül a jelen napokban éri el az esetek száma a tetőpontot. A legrikábbak a veszettség esetei kánikulában, míg a borongós időszak rossz befolyással van erre a veszélyes kórra. A legutóbbi hetekben Párisban és környékén hihetetlenül sok eset fordult elő. Érdekes epizódot mond el erről egy francia lap. Egy párisi ur autójával a villanegyedben keresztül robogott, amikor messziről megütötték füleit azok a hanghullámok, amelyeket a „Matin” lekottázott. A párisi megállította autóját, hogy a kutyát leüsse, de a veszett állat egy villába menekült. Az autó gazdája ide is bement a kutya után és a villatulajdonost, aki a kutya volt figyelmeztette tapasztalatára. A kutya tulajdonosa azonban nem vette figyelembe a figyelmeztetést, pedig a következmények az autós urnak igazat adtak. De azért merő elővigyázatból láncra verette kutyáját, amelyen napok múltán tényleg konstatálták a veszettséget, amely minden előjel és átmenet nélkül hirtelen tört ki a kutyán. Ez a fajta a veszettségnek állapítható meg legnehezebben és legkésőbb, ellentétben az ugynevezett néma veszettséggel, amely utóbbit az állat magatartásának teljes megváltozása könnyen felismerhetővé tesz. Ilyenkor a kutya nyugtalan kezd lenni, majd valósággal buskomor, a mely állapotot rendszerint a nyakizmok megbénulása követi. Ilyenkor a hang rekedt, megtört hangzik és a kukorékoláshoz hasonlít. Ez a csallhatatlan bizonyíték, amely után a kutyát azonnal el kell pusztítani.

Közönség köréből*

Tekintetes Szerkesztő Ur!

Az ön által szerkesztett „Székely-Udvarhely” című lap 98-ik számában a „Közönség köréből” c. rovatban egy „Több egyháztag” aláírással ellátott és Árvátfalváról keltezett becsületemben gázoló és engem rágalmozó cikk jelent meg.

Jóllehet 31 éves papi és másnemű ténykedéseimet Udvarhelyvármegye egész közönsége, — dicsekedés nélkül mondhatom — az egész erdélyi református egyházkerület s tán még a tisztelt Szerkesztő ur is ismeri, s így e becsületemben sértő cikket, mint többen tanácsolák, egyszerűen le is mosolyoghatnám, de már türelmem kezdett elfogyini s így felhiva érzem magam a sértés megtorlása végett a bíróságnál a kellő lépéseket, a maga idejében megtenni.

Felvilágosításul végül még csak ennyit. Árvátfalvár, mint leányegyházban az iskolai vallástanítás a Levita kötelessége volt mindig és az a jelenben is.

Megállapította ezt az évfolytán is a kir. tanfelügyelőség, a vármegyei közigazgatási bizottság, a n. m. vall. és közoktatásügyi minisztérium, az udvarhelyi ref. egyházmegye fegyelmi bírósága és az erdélyi ref. egyházkerület köz-főtörvényszéke. Tisztelettel, Felső boldogfalva 1911. december hó.

Biró Áron
ref. pap.

E rovatban minden közérdekű felszólalásnak helyet adunk a beküldő felelősségére Szerk

B O R!

Fernengel Gyula székelyudvarhelyi bországykereskedőné!

a legjobb minőségben, nagy választékban és legelőnyösebb árak mellett nagyban és kicsinyben kapható. A kedvező szüreti kilátásokra való tekintetből ármérséklés

Udvarhelyvármegye Nemes Családjai. Szerkesztette: Pálmay József. Ára füzve 16 K. Míg a készlet tart kapható: Betegh Pál könyvkiadónál Székelyudvarhelyt. E díszesen kiállított, az egyes családok címereivel illusztrált mű, igen becses család-történeti adatokat tartalmaz

Élyegzők és pecsétnyomók mindenféle kivitelben gyári áron pontosan hibátlan szövegezés-sel kaphatók. „Székely-Udvarhely” kiadóhivatalában (Betegh Pál könyv- és papír kereskedésében) Székelyudvarhelyt. Vidéki megrendeléseket az ország bármely részébe gyorsan teljesít.

Csomagolópapír kilószámra kapható a kiadóhivatalában Kossuth-utca 31. sz.

1848 eredeti francia angol és amerikai toalettmódelt közül a **BUDAPESTI BAZÁR** egy évfolyamában. Előfizetési ára: **negyedévre 2 korona.** Ingyen mutatványszámot küld a „**BUDAPESTI BAZÁR**” kiadóhivatala Budapest, VIII. Baross-utca 22. (Budapesti Bazár-ház.)

Arany, Ezüst, Vas, Bronz, Porcellán és **Régiségeket** megbízhatóan azonnal megvásárol, esetleg értékel vagy utasítást ad.

Hagyatéki árveréseken mint vevő résztvesz. Arany, briliáns ékszereket, ezüst tárgyakat (tört állapotban is) bármilyen összegre vásárol.

Dietrich Gyula ötvös-mester.

Kolozsvárt.

Levélbeni megkeresésre azonnal válaszol.

Sürgőnycim: **Dietrich ékszerész Kolozsvár.**

Köhögés, rekedtség és hurut ellen nincs jobb a

Réthy-féle pome tefü cukorkánál!

Vásárlásnál azonban vigyázzunk és határozottan Réthy-félet kérjünk, mivel sok haszontalan utánzata van. Az eredetinek minden egyes darabkáján rajta van a „Réthy” név.

doboz ára 80 fill. Mindonütt kapható.

Csak **RÉTHY-félet** fogadjanak el!

Katholikus és református imakönyvek e lap kiadóhivatalában kaphatók.

ÉLETKÖNYVE

állandó házi orvos. Ingyenes gyógymód: tifusz, kolera, toroklob, rüh, vérhas, mindenféle himlő és vörheny, orbánc, bujakór, szármárhurut, agy-, tüdő-, szív-, gyomor-, méh- és belgyulladás, vesemáj-, lép-, hólyag bajok, skrófula köszvény, csusz, nyavalyatörés, aranyér, gutaütés, nehéz sebesülések, vérszegénység, vízkórság, szárazbetegség (tuberkuózis), torok- vagy mandolagyulladás, gyomorkatarus, örlés s.b. ellen. Irta: **DERZSI JÓZSEF.** Az E. M. K. E. — tekintélyes orvosok ajánlata — népkönyvtárai részére 100 példányt elfogadott. Ára .. 3 korona. Kapható: ..

Betegh Pál kiadónál Székelyudvarhelyt és valamennyi könyvkereskedésben.

Sz: 794—911.

Feladási hirdetmény.

A gyergyóalfalvi község eladja Gyergyóalfaluban a község házában 1912 évi január 22-én d. e. 10 órakor kezdődő nyilvános szó és írásbeli árverésen a tulajdonát képező és Gyergyócsomafalva község határában fekvő erdejének összes tővön álló 10 cm. mellmagassági átmérőű felüli haszontömegét.

Az eladó fa álló lucfenyő, mellmagasságban kéreggel együtt 10—100 átl. 31 cm átmérőjének 141411 darabnak és körülbelül 8318 m³ kitermelhető haszon fát tartalmaznak van becsülve.

A vágásterület mintegy 108,3 k. h. kiterjedésű és a legközelebbi vasuti állomástól 28 kilométernyire s tutajozható Marostól 16 kmnyire fekszik.

Kihasztnálási időtartama 2 év. Kiküldési ár 50,000 korona, a melyen aluli ajánlatok nem fogadtatnak el.

Banatpénz a kiküldési árak leg-alább 10 százaléka. Az erdőbirtokos alulirot képviselőjénél hivatalos órák alatt megtekinthetők az árverési és szerződési feltételek. Eltérő vagy később érkező ajánlatok és utó ajánlatok nem fogadtatnak el.

Gyergyóalfalu, 1911. december 14-én

az erdőbirtokos nevében
Baricz Dénes
jegyző.
Kiss Lajos
bíró.

Hirdetés az üzlet lelke! Hirdetés nélkül nincs forgalom! **HIRDESSEN** tehát a „Székely-Udvarhely”-ben.

SZÉKELY-UDVARHELY

tiszta 48-as függetlenségi lap, Udvarhely vármegye legelterjedtebb közlönye. Megjelenik hetenként 2 szer. Előfizetési ára félévre 5 K. Elterjedtségénél fogva hirdetésekre a legalkalmasabb.

Emle Adria Rákóczy Szt-István Szepesi len legjobb magyar gyártmányú díszlevélpapírok. Ezekon kívül közönséges és finom, színes és virágos levélpapírok és borítékok, levél-kártyák, gyász-**Képes levelezőlapok** 20-féle helybeli felvétel. Nagy választék tájképes virágos, genre, művész- és alkalmi kártyákból és üdvözlő jegyekből.

NYOMTATVÁNYRAKTÁR

KÖNYVNYOMTATÓ- ÉS KÖNYVKÖTŐ-INTÉZET

BETEGH PÁL

KÖNYV-, ZENEMŰ- ÉS PAPIRKERESKEDÉS

Mindenféle színű, nagyságú, súly és minőségű irodai és irod.

PAPIROSOK

vonalzott és sima levélpapírok, vonalzott és rovatos papírok, rajzpapírok, írógéppapírok, csomagoló és selyempapírok, másolópapírok, itató-papírok, szűrő-papírok, torta- és befőző-papírok, könyvkötő-papírok és papírkülönlegességek. Kártyapapírok.

Lemez-papírok minden sulyban. hangjegypapírok. Sorvezetők.

Írók, füzetek,

jegyzetkönyvek, hangjegyfüzetek, rajzfüzetek, vázlatkönyvek, diszminták, szépírási és rondírási minták. Olcsó legyező-falrajzok, klotz-papírok, szivarkaküvel, szivarka névjegytárcák Dohány-ésszivartárcák bőrből és fémből. Bőrtárcák, pénzes-erszények okmány és irománytáskák.

Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. (saját ház).

Ajánlja modern gépekkel szakszerűen berendezett villam-motoros

KÖNYVNYOMDÁJÁT

mindenféle könyvnyomdai munkák, u. m.: művek, füzetek, táblázatok, hatósági és üzleti nyomtatványok, meghívók, eljegyzési és esküvői kártyák, névjegyek, falragaszok, körlevelek, gyászjelentések stb. pontos és jutányos áron való elkészítésére. Ajánlja továbbá

könyvkötészetét

honnan izléses munkák a legrövidebb idő alatt olcsó áron kerülnek ki

Acélírótollak, rondtollak, üveg-tollak, tollszárazak, disztollszárazak. Írók, fekete, színe ironok, notes ironok, esavariironok (crayonok), zsebironok, esavariironbetétek, ironvédők, ironhegyezők. Kréták, iskolai, kávéházi és fajelző kréták, színes kréták. Tinták, legjobb irodai és másoló tinták, színes, vegy- és ruhajelző-tinták, bélyegzőfesték, tus, mézga, folttisztító, bronz.

HEGEDŰ, hegedűvonó, hurok, hegedű-iskola, hegedű-alkatrészek. Gramophon és fonográfok, lemezek és hengerek. Hang-goló-sípek és orgonák. Monogramok fehérnemű és levélpapírrajzolásra. Kézi nyomda. Különböző bélyegzők, pecsétnyomók, pecsétjegyek, pecsétviasz, festékpárnák, ostyak. Ajtóablak és névfeliratok öntött fémből, erdészkalapácsok gyári áron.

Állandóan kaphatók mindenféle

kész nyomtatványok,

u. m. községi, körjegyzői, szolgabírói, végrehajtói, ügyvédi, lelkészi, iskolai, üzleti és különféle magánügyi nyomtatványok.

A hazai és külföldi jeles írók művei, ifjúsági iratok és képeskönyvek folyton vannak készletben. Teljes Magyar Könyvtár. A székelyudvarhelyi középiskolában és a városi és megyei elemi népiskolákban használatban levő **összes tankönyvek** rak-tára. Szótárak, térképek, naptárak, imakönyvek, albumok, emlékkönyvek, üzleti beíró könyvek, főkönyvek, pénztárkönyvek, naplók, jegyzőkönyvek, másolókönyvek, bevásárló könyvek, zsebkönyvek (notesek), pénztártömbök (Block), bárcák és szelvénykönyvek.

Körzök,

vonalzók, háromszögek, szög-mérő, rajzdeszkák tolltokok, itató-deszkák, olaj-s zfesték minden színben. Ecsetek. Irodai és zsebtintatartók, disztintatartók, tollállványok, szivacs-esze, író-mappák. Legjobb dörzsmézgák, gummiszalagok. — Rajzszögek, szönyegszögek, képesok stb.

Betegh Pál könyvnyomtató és könyvkötő-intézete Székelyudvarhelyt.

Iskola Alapítvány - Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár © Fundația pentru Școală - BCU Cluj-Napoca.